

TÁRSASÁGI HÍREK

TÖRÖK LÁSZLÓ

BESZÁMOLÓ AZ ÓKORTUDOMÁNYI TÁRSASÁG 2013/2014. ÉVI TEVÉKENYSÉGÉRŐL

Az előző évekhez hasonlóan, a Társaság elnöksége a 2013–2014-es akadémiai évben is igyekezett ragaszkodni célkitűzéséhez, hogy egy-egy év felolvasóüléseinek programját számvetésként is szolgáló tartalmi egységekként alakítsa ki, s ezáltal a tagság és az érdeklődő közönség világosabb képet kaphasson a XXI. század eleji hazai ókortudományi kutatások sajátos távlatairól és korlátairól. Ennek értelmében került sor az előző akadémiai évben *A magyar ókortudomány jelene és jövője* című vitaülésre, melynek előadói megvitatták a hazai ókortudományi kutatás episztemológiai állásának belső és külső ellentmondásait, infrastruktúrájának problematikus mivoltát, az egyetemi oktatás fokozódó veszélyeztetettségét és az ókortudományi szakfolyóiratok fenntarthatóságát. A Társaság a referátumoknak már a jelen akadémiai évre eső megjelentetésétől (Vita a hazai ókortudomány helyzetéről. *Ókor* 2013/2. szám) az ülésen éppen csak megkezdett eszmecsere folytatását várta, de ebben a várakozásunkban csalódnunk kellett. Szerencsére, még ha közvetett módon is, a helyzetfelmérés mégis folytatódott a közgyűlésünk előtti héten lezajlott Magyar Ókortudományi Konferencián. A 11. Magyar Ókortudományi Konferenciát az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának Ókortudományi Intézete rendezte meg 2014. május 22. és 24. között, az eddigi konferenciák, így a két évvel ezelőtti piliscsabai összejövetel hagyományához ragaszkodva seregszemleként. A három nap folyamán mintegy kétszáz előadás hangzott el tizenhat szekcióban, melyek kilenc helyszínen futottak. A szekciók címei jól érzékeltetik nemcsak az ókortudomány szakterületeinek széles körű jelenlétét a hazai kutatásban, hanem a hazai ókortudományt jellemző pluralitást mind módszertanban, mind pedig szemléletben és a nemzetközi trendekhez való viszonyban. Egyes szekciócímek a konvencionális szakterületi felosztáshoz alkalmazkodtak (vagy látszólag alkalmazkodni, de valójában több szakterületet is átfogtak), mások szakterületek együttműködésében megvalósítható, problémaorientált komplex kutatási feladatokat tűztek ki, megint mások a hagyományos hazai ókortudományi diszciplináris kereteit feszegették, vagy éppenséggel az önmegfogalmazás nehézségeit tükrözték.

A szekciócímek a következők voltak: „Birodalmak és kisebbségi kultúrák”, „Egyiptológia – tegnap és ma”, „Epigraphika”, „Gazdaságtörténet”, „Görög irodalomtörténet”, „Klasszikus ókor, Bizánc és humanizmus, kritikai forráskiadás magyarázatokkal”, „Kulturális emlékezet az ókorban”, „Mai kérdések – patrisztikus válaszok”, „Modern kihívások – lehetséges etikai válaszok antik és keresztény szellemben”, „Nyelvészet”, „Ókori filozófiatörténet”, „Régészet”, „Római irodalomtörténet”, „Törvényszéki retorika – jogi érvelés”, „Vallásfilozófia a császárkorban – hellének, keresztények, Iszlám”, és végül „Zsoltárértelmezések”.

A jelen beszámoló írója őszintén fájjalja, hogy fizikai léte korlátait nem lévén képes átlépni, a mintegy kétszázból pusztán a két plenáris előadást – Ritoók Zsigmondnak a konferenciát megnyitó „Epikus prooimionok változásai az évszázadok során” és Bolonyai Gábornak „Tyndareós és Orestés vitája” című, a konferenciát lezáró előadását – és legfeljebb harminc további előadást tudott csak meghallgatni. Azt, hogy ez a seregszemle a pillanaton túllépő tudományos küldetését maradéktalanul betöltse, egyedül a konferencia aktáinak közlése tenné lehetővé.

Ez évi előadás-írói pályázatunkra négy kézirat érkezett be, amelyek közül a döntőbe Patay-Horváth András és Simkó Krisztián szövegei jutottak be, és hangzottak el 2014. áprilisi felolvasóülésünkön. A zsűri és a hallgatóság szavazatai alapján a Társaság díját Patay-Horváth András nyerte el.

A 2013–2014-es akadémiai év felolvasóülésein a következő előadások hangzottak el:

Budapest

2013. október 18.

Imre Flóra: *Animosus infans. Horatius Descende caelo* című carmenjének értelmezéséhez
Pesthy Monika: *Izsák, Iphigeneia, Ignác. A vértanú mint emberáldozat*

2013. november 15.

Rung Ádám: *Romulus költöződései: A Casa Romuli értelmezései és a római mitológia*
Tamás Ábel: *Titkok és híresztelés. Az ál-Agrippina története Tacitusnál (Ann. 2, 39-40)*

2013. december 20. (rendkívüli Alapszabály-módosító közgyűlés)

David G. Hunter: *Priesthood and Politics: Ambrosiaster and a Crisis of Clerical Authority in Fourth-Century Rome*

2014. január 17.

Kósa Gábor: *Laozi Dél-Kínában, avagy néhány ókori kínai felfedezés az elmúlt évtizedekből*
Koltai Kornélia: *Bibliafordítás – egy szekuláris korban*

2014. február 21.

Kárpáti András: *Görög komédia nem-görög közönségnek? Javaslat a budapesti Phrynys-kratér új értelmezésére*
Bencze Ágnes: *Giccs vagy paródia? Egy neoattikai szoborcsoportról*

2014. március 21.

Szabó Ádám: *Isteni császárok: Augustus és a római uralkodókultusz megalapítása*
Iara Krisztina: *Makacs szentség: Túlélő pogány szakralitás a késő antik Forum Romanumon*

2014. április 18.

Simkó Krisztián: *A kövek szimbolikus szerepéről Mezopotámiában*
Patay-Horváth András: *Miért rendezték négyévente az olympiai játékokat?*

2014. május 30.

Dávidházi Péter: *Az újraírás poétikája, Augustinus szőlőmetaforájától Thienemann költeményéig*

Debrecen

2013. november 6.

Darab Ágnes: *Amikor az elefántok sírnak (id. Plinius: Naturalis historia VIII 20-22)*

2013. december 11.

Tegyey Imre: *A görögök és természeti környezetük*

Szeged

2013. szeptember 30.

Tóth Iván: *Nagy Sándor történetírója és bizánci utóélete*

2013. október 9.

Facsády Annamária: *„Forma bonum fragile est...” avagy a szépség múlandó?*

2013. október 14.

Farkas István Gergő: *Római segédcapatok Raetiában. A katonák hatása a tartomány életére az epigráfiai és régészeti források fényében*

2013. október 30.

Pataki Elvira: *Az entomológiától az esztétikáig: a tücsök (tettix) szimbolikája a görög és bizánci történetírásban*

2013. december 4.

Török László: *Hérodotosz Nubiában*

2014. február 11.

Tóth Iván: *Az irodalmi utánpótlás szerepe a görög és bizánci történetírásban*

2014. február 18.

Giulia Maria Chesi: *Errantry in Odyssey* 9

2014. február 25.

Tar Ibolya: *Antonie Wlosok Vergilius-kutatásai*

2014. március 19.

Gelenczey-Miháltz Alirán: *A költő, a város és a türannosz*

Szomorú kötelességem, hogy főtítkári beszámolómmal végén megemlékezzem halottunkról. 2014. március 19-én, életének 77. évében elhunyt Havas László professzor. A jeles óorkutató és egyetemi tanár gazdag életművét 2014. március 21-i felolvasóülésünkön Németh György professzor méltatta.

Díjak 2013/2014

Ábel Jenő-emlékérem: Gesztelyi Tamás

Gesztelyi Tamás a klasszika-filológia, a vallás- és művészettörténet legjelesebb hazai művelői közé tartozik. A Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen végzett 1967-ben latin–történelem szakos tanárként. Mesterei Borzsák István és Kádár Zoltán voltak, irányításuk alatt alapos jártasságra tett szert mind a filológia, mind az antik művészettörténet területén. Munkásságát a mai napig ez a kettősség jellemzi: az antikvitás írott és tárgyi forrásainak közös elemzése. 1967-ben előbb gyakornok, majd 1969-ben tanársegéd lett a Kossuth Lajos Tudományegyetem Klasszika-filológiai Tanszékén. 1975-ben adjunktussá lépett elő, 1983-tól docensként folytatta munkáját, 2008-tól a tanszék professzora, 2004–2008 között tanszékvezetője volt a Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Klasszika-filológiai Tanszékének. Jelenleg nyugalmazott egyetemi tanárként is aktívan részt vesz az új egységbe szerveződött Klasszika-filológiai és Ókortörténeti Tanszék oktató- és kutatómunkájában.

Kezdő kutatóként a római gemmametszéssel kezdett foglalkozni, amely téma a mai napig meghatározó része munkásságának. Számos, a tárgykörben készült tanulmány mellett az ő nevéhez fűződik a debreceni Déri Múzeum és a Magyar Nemzeti Múzeum gemmagyűjteményének katalógizálása is. A pannóniai gemmákról és gemmaforgalomról önálló monográfiát írt *Pannóniai vésett ékkövek* címmel. Vallástörténeti kutatásai közül Magyarországon és nemzetközi szinten egyaránt jelentős elismerést váltottak ki a Tellus-Terra Mater kultusz kérdéseivel kapcsolatos publikációi. Számos ebben a témakörben alkotott publikációja közül a legjelentősebb az *Aufstieg und Niedergang der Römischen Welt* sorozatban megjelent összefoglalása. Kandidátusi értekezésében is ezzel a kérdéskörrel foglalkozott. A tárgyi emlékek kutatása mellett filológiai munkássága is kibontakozott. Szerzőként és szerkesztőként is közreműködött az *Auctores Latini* sorozat két kötetének kiadásában: Ovidius: *Fasti* és Vergilius: *Aeneis* II. Az idősebb Plinius *Naturalis Historia* című művének vizsgálatai pedig új fejezetet nyitottak tudományos munkásságában. Az említett mű 33–37. könyveiből Darab Ágnessel közösen készített kommentárokkal ellátott kétnyelvű kiadást.

1998-as habilitációjában immár több évtizedes gemmakutatásait összegezte, de ez a vésett ékkövekkel kapcsolatos vizsgálatainak nem a lezárása, hanem csak egy újabb állomása volt. A következő években ugyanis előbb a tatai Kuny Domokos Múzeum gyűjteményét, majd a középkori okleveleken fellelhető antik gemmácséket tanulmányozta.

Tevékeny szerepet vállal mind a debreceni, mind az országos tudományos közéletben. Évekig volt az Ókortudományi Társaság alelnöke, annak Debreceni Tagozatának elnöke, az MTA Filozófiai és Történettudományok Osztálya Ókortörténeti Tudományos Bizottságának tagja. Rendszeresen szerepel hazai és nemzetközi konferenciákon, pályája során számos rangos ösztöndíjat nyert el, több külföldi egyetemen tartott meghívott előadóként előadásokat, többek között Milánóban, Grazban, Münsterben, Marburgban, Oslóban és Rómában. 2004 óta szerkesztője a Debreceni Egyetem nemzetközi hírű folyóiratának, az *Acta Classica Universitatis Debreceniensis*nek.

Egyetemi pályafutása során tartott kurzusai felölelték és felölelik a teljes ókortudományt, és nemcsak Debrecenben igyekezett elültetni a tudomány magvait: a Miskolci Egyetemen és az Esterházy Károly Főiskolán is tanított.

(Forisek Péter)

Marót Károly-díj: Pataki Elvira

Pataki Elvira *Tettix. A tücsök mint szakrális-poétikai szimbólum az ókori görög irodalomban* című monográfiája egy első pillantásra jelentéktelennek tűnő, talán kicsi mosolyt is arcunkra csaló témát dolgoz fel – ahogy maga a szerző is idézi könyve előszavában Hatvany nevezetes kategóriáját –, a „tudni nem érdemes dolgok” egyikét. A könyv azonban éppen az ellenkezőjéről győzi meg olvasóját. Egy hatalmas ívű, izgalmasan megírt motívumtörténet keretei között mutatja be, hogy mennyire fontos (olykor központi) szerepet játszott ez az apró, de annál hangosabb rovar a görögök mitológiai és poétikai gondolkodásában Homérostól kezdve Platonon és Kallimachoson át egészen Libaniosig vagy Syneziosig. Több tucat szerző munkáiban követi nyomon, miért fordultak pozitív elfogultsággal a tücsökök és kabócák felé, s milyen tulajdonságokat láttak bele lényükbe. A görög tücsökkultuszt még különösebbé teszi, hogy a többi mediterrán nép között teljesen egyedülálló módon alakult ki a görögöknél, ráadásul úgy, hogy a hozzá kötődő képzetek mindvégig elevenek maradtak az ókori görög kultúra másfél évezrede során. A tücsökszimbolika állandóan alakult, gazdagodott, bővült, a mindenkori kulturális változásokhoz igazodva. Pataki Elvira mintaszerű alaposággal tárja fel ennek a folyamatnak minden egyes szakaszát. Néhány forrástípusról kellő mértéktartással lemondva, az összes releváns írott és tárgyi forrást elemzi. Megkeresi az egyes művek és életművek kontextusát, minden részletnek, szónak és hangnak utánajár, és igyekszik minden esetben megragadni a tücsökhöz kötődő képzetek sajátos és egyedi vonásait is, ezzel egy egészen kivételes kultúrtörténeti áttekintést adva. Vizsgálatait egyszerre jellemzi imponálóan széles látókör és filológiai pontosság. A monográfiának, amely eredetileg doktori disszertációnak készült, a védés óta eltelt évtized is jót tett. A kötelező kilenc év miatt is, amíg Horatius szerint pihentetni kell minden szöveget, de egy szerencsés véletlennek köszönhetően is: az élet ugyanis időközben két újabb töredékkel ajándékozta meg a tettigológusokat. Pataki Elvira a friss felfedezések tanulságait és a legújabb szakirodalom eredményeit is beépítve dolgozta át eredeti értekezését, és tett le maradandót a magyar ókortudomány asztalára.

(Bolonyai Gábor)

Révay József-díj: Koltai Kornélia

Az Ókortudományi Társaság 2014-ben Koltai Kornéliának, az ELTE BTK Assziriológiai és Hebraisztikai Tanszéke adjunktusának adományozza a Révay József-díjat az *Ókor* című folyóiratban 2013-ban megjelent recenziójáért, amely Dobos Károly: *Sém fia. A sémi nyelvek és írásrendszerek története* című munkáját véleményezte. Koltai recenziója a héber nyelv egyetemi oktatójának szemszögéből elemzi Dobos tankönyvnek szánt munkáját. Világos szempontokat lefektetve mutatja be Dobos könyvének jelentőségét a téma hazai művelése számára. A recenzió példaértékűen fejt ki azt a szempontrendszert, amelynek egy egyetemi oktatásban használt munkának meg kell felelnie ahhoz, hogy hivatását betölthesse. A sorok között átsüt a személyesség és a téma iránti lelkesedés, ami felerősíti és hitelessé teszi a recenzió tartalmi mondanivalóját.

(Zólyomi Gábor)

Kerényi Grácia-díj: Borbély Judit Bernadett

Borbély Judit Bernadett 2000-ben kezdte meg indológiai tanulmányait az Eötvös Loránd Tudományegyetemen (ahol az indológia akkor még B szak volt). Az alapozó év legígéretesebb hallgatójának bizonyult, s így felvételt nyert az indológia szakra. E tanulmányai mellett, sikeres felvételi vizsgát téve, a következő tanévben a tibeti szakot is megkezdte. Egyetemi éve alatt mindvégig kiemelkedő eredménnyel tanult.

Harmadéves volt, amikor egy műfordítói szemináriumon hindi nyelvről kezdett el fordítani, s ekkor tetszett meg neki annyira Harisankar Parszái egyik szatirikus novellája, hogy az első fordítást követte a többi, s ez a novella, a *Mátádin felügyelő a Holdon* lett az első megjelent fordítása is a Noran kiadó nagy sikerű *Húszadik századi indiai novellák* című kötetében, a Modern Dekameron sorozatban.

Egyetemi tanulmányainak befejezése óta Borbély Judit Bernadettnek számos munkája jelent meg folyóiratokban és válogatásokban. Legtöbb fordítása ugyan angol nyelvből készül, indiai, amerikai, kanadai, angol szerzők műveit fordítja magyarra, de igazi szenvedélye az indiai irodalom. Szennvedély, hiszen szanszkrit, hindi, tibeti fordításai jelentenek számára igazi örömet és elkötelezettséget.

Harisankar Parszái szatirikus műveinek válogatásából a L'Harmattan kiadónál 2011-ben jelent meg a *Négy fal között* címet viselő kötet, amely egyben az India Könyvtár sorozatának nyitódarabja is lett. Ez a sorozat az indiai irodalmat, az indiai kultúrát hivatott eljuttatni a szélesebb magyar olvasóközönséghez. Borbély Judit két fordítása is kiadásra vár ebben a sorozatban: Bhísham Száhní *Tamasz* (Sötétség) című nagyregénye, amelynek témája India kettéosztása, valamint a *Manu törvénykönyve*, amely nemcsak a magyar könyvkiadást gazdagítja, hanem a hazai indológiai stúdiumokat is, és bizony állítható, hogy nemzedékek fogják haszonnal forgatni.

Már elkészült számos fordítása mutatja, hogy Borbély Judit Bernadett az évek során kitartó és elmélyült munkájának köszönhetően nagyszerű műfordító lett, aki megérdemli a biztatást és elismerést, s aki a jövőben további fordítások sorával fog gazdagítani mindannyiunkat.

(Négyesi Mária)

Faludi Szilárd-díj: Hőnich Orsolya

A kiemelkedő teljesítményt nyújtó középiskolai latintanárok munkájának elismerésére alapított Faludi Szilárd-díjat az Ókortudományi Társaság ebben az évben a budapesti Veres Péter Gimnázium tanárnőjének, Hőnich Orsolyának ítélte oda. Hőnich Orsolya 1989 óta tanítja a latin nyelvet és az antik kultúrát gimnáziumában. Csupán egyetlen évfolyam számára taníthatott második idegen nyelvként négy évig latint, azoknak, akik 1989-ben kezdték meg a gimnáziumot. Közülük többen is latin szakra mentek az egyetemen. 1990-től, iskolája nyolcosztályossá alakulásától kezdődően, hatodikos és hetedikos diákokat tanít nyelvtanra, kultúrára, továbbélő szavak jelentésére, fordításra és római mondákra, számukra befogadható szinten. Ehhez egy olvasókönyvet is készített, amelyet iskolája adott ki belső használatra. Akik az alapképzés után is szeretnék folytatni a latint, azoknak heti egy órában szakkört tart: ilyen körülmények között születnek a nyelvvizsgák és a versenyeken elért eredmények. Az Ábel Jenő versenyen rendszeresen indulnak Hőnich Orsolya diákjai. Számos dicséret, kiemelt dicséret és helyezés után idén tanítványa, Fehér Bence Ágoston a maiores kategória első helyezésének megszerzésével igazolta tanárnője kvalitásait, és azt is, hogy nem éppen ideális körülmények között is lehet kiemelkedő eredményeket elérni és maradandót alkotni.

(Adamik Béla)